en op de catechisatie, in het huisgezin en op onze scholen de gedoopte kinderen als reeds zijnde wedergeboren worden bejegend, en op grond van die onderstelde wedergeboorte de eisch der bekeering rusteloos tot hen gebracht worde.

KUYPER.

„De Heere gebood ons te doen alle deze inzettingen."

> En de Heere gebood ons te doen alle deze inzettingen, om te vreezen den Heere, onzen God, ons voor altoos ten goede, om ons in het leven te behouden, gelijk het te dezen dage is.
>
> Deut. 6 : 24.

Over de heilige Sacramenten wordt in de kerke Gods vaak gedacht en gesproken, alsof het *onze* Sacramenten en niet de Sacramenten *des Heeren* waren.

Gedurig ontvangt ge in zake het Sacrament den indruk, alsof het iets ware, dat aan ons believen stond; door ons was uitgedacht; en waarover dus onzerzijds naar wilkeur kon beschikt worden.

Ze gelden dan als een soort kerkelijke handeling van menschelijke vinding, waarvoor dus ook de mensch den regel kon stellen.

Komt het dan aan den Doop toe, dan spreekt men er onder elkander over; of men hier óf daar zal gaan; of men het nog zal uitstellen of bespoedigen; wie zal meêgaan; wie zal heffen; wie zal buigen; en op al die vragen geeft men het antwoord zoo op het gevoel af; naar het ons zoo toelacht; al naar de indruk van ons besef op zulk een oogenblik is. En met het Avondmaal handelt men evenzoo. Men komt of blijft weg, men laat toe of weert af naar eigen goedvinden, en zelfs de Bedienaar stelt zich niet zelden aan, als verkeerde hij in de meening, dat menschelijk welgevallen hier eigendunkelijk regelen kon.

Zoo ongeveer als de kerkelijke huwelijksinzegening een kerkelijke plechtigheid is, waarvoor ons in Gods Woord geen enkele vorm is voorgeschreven, zoodat hier menschelijk nadenken en menschelijk overleg alles regelen moest; zóó denkt men het zich ook bij Doop en Avondmaal.

Doop en Avondmaal wel *iets* plechtiger, en *iets* heiliger; vooral omdat bij de kerkelijke huwelijksinzegening de geesten der opkomenden vaak maar al te verwilderd zijn; *iets* goddelijker vooral, omdat het huwelijk voor het *aardsche* leven geldt, en Doop en Avondmaal op *den hemel* wijzen; maar toch, ook zoo, Doop en Avondmaal en Huwelijksinzegening, de drie groote kerkelijke plechtigheden, waarvan men gebruik maakt *als men het zoo wil*, en die men anders laat voor wat ze zijn.

Zoo zijn er dan ook die huwen, zonder in de kerke Gods zegen te zoeken. En zoo nu zijn er ook, die heensterven zonder zijn Avondmaal te hebben ontvangen; en in sommige kringen ook niet weinigen die de eeuwigheid ingingen zonder gedoopt te zijn.

En is dit nu zoo, dan hecht men hier nabij niet aan. Want, zoo zegt de booze tong dan, aan zulk een Sacrament hangt toch waarlijk iemands zaligheid niet.

Hoor nu daartegenover wat uw God in Levit. 26: 15 vv. tot Israël zegt:

»Zoo gij *mijne inzettingen* smadelijk zult verwerpen, dit zal ik u ook doen, dat ik over u zal stellen verschrikking; daartoe zal ik mijn aangezicht tegen u zetten; want ik zal de hoovaardigheid uwer kracht breken; en zoo gij met mij in tegenheid wandelen zult, en mij niet zult willen hooren, zoo zal ik over u, naar uwe zonden, zevenvoudig slagen daartoe doen."

Dit klinkt anders.

En toch hier ligt het punt, waar het op aan komt.

Onze Sacramenten zijn geen verzinsels van menschen en geen uitvindingen van menschelijk goeddunken, maar *ordinantiën en inzettingen Gods*.

Door den mond van den Zoon zijner liefde heeft God zelf tot zijn kerk gesproken: »Gaat dan henen, onderwijst alle volken, *ze doopende*;" en van het heilig Avondmaal: »*Doet* dit tot mijne gedachtenisse."

Doop en Avondmaal zijn u niet *gevraagd* als iets dat aan uw *believen* stond, en dat ge dus ook kondt *weigeren*, maar *ze zijn bevolen*. Ze zijn u niet aangeraden als iets profijtelijks, zoodat ge zelf weten moest, of ge dat profijt zoeken of verwerpen woudt, maar ze zijn u *geordineerd*. En ook ze zijn u niet voorgespiegeld als middelen van geestelijke *genieting*, zoodat ge naar eigen keus dat genot er aan geven of het zoeken kondt, maar ze zijn u als *inzettingen* van Godswege opgelegd.

Dat is het cardinale punt, waar de kerk, en gij met haar, toe terug moet keeren.

Er moet weer gevoeld, beseft en beleden, dat God over ons te *gebieden* heeft en dat wij te *gehoorzamen* hebben, en dat deze gehoorzaamheid des geloofs het eerst en het sterkst te spreken heeft in het houden van zijn *inzettingen*, die ons in Doop en Avondmaal toekwamen.

Wat bij ons hiertegen ingaat is niets anders dan de »hoovaardigheid onzer kracht," zooals de Heere in Leviticus tot Israël zegt.

Overgraag zal men allerlei uit vrije drift, ongeroepen en ongehouden voor den Heere doen. Ja, er zullen er zijn die al hun goed aan de armen geven, en desnoods hun lichaam om Godswil zullen laten verbranden. Maar stil en rechtstreeks *gehoorzamen* als hun Heere en hun God gesproken heeft, dat doen ze liever niet.

Het is dat ze *de* liefde nog niet hebben, en daarom nog tot niets nut zijn, zooals Paulus in 1 Cor. 13 zegt. Een luidende schel en een klinkend metaal. Maar niet het echte goud der goddelijke liefde.

Want liefde voor God, echte uit God gewelde en dies naar God terugvloeiende liefde, heeft God *als God* lief, en moet Hem dus lieven en loven als onzen souvereinen Gebieder.

Reeds bij een aardsch koning is dit zoo.

Als er iemand was, die zielsveel van onzen koning zei te houden, en bereid was allerlei voor hem ten offer te brengen, maar die zich aan zijn wet niet stoorde en weigerde zich als onderdaan tegenover zijn koninklijke majesteit te gedragen, dan zou de vorst, wel verre van met zulk een liefde gediend te zijn, den weerspannigen onderdaan straffen.

Daarom heet het reeds tot Saul: *Gehoorzaamheid* is beter dan offerande.

Een kind, dat zijn vader en moeder met allerlei voorkomendheid streelen en met allerlei teekenen van liefde overladen wil, maar niet luistert naar wat ze zeggen en niet doet wat ze gebieden, moge op zekere liefde van *den wilden wingert* bogen kunnen, maar de liefde van *den echten wijnstok* heeft het niet.

En zoo nu ook is het hier.

De Heere is u niet maar een aanrader en aanmaner, een verzorger en beschermer, maar voor alle dingen *uw God*, die als God over u te gebieden en van u gehoorzaamheid, blinde, stipte, volkomen gehoorzaamheid te vorderen heeft.

Hij vraagt u niet wat ge goedvindt, noch wat ge er van begrijpt, maar zet het voor u in, verordineert het en bakent voor u den weg af; en nu is er voor u geen keuze, nu *moet* ge al uw hoogheid afleggen, en stil als het gespeende kind, naar die inzettingen en op dien weg wandelen.

En nu komt dit punt der *gehoorzaamheid* dáárom bij het Sacrament zoo scherp tot beslissing, omdat het Sacrament voor ons menschelijk besef op zichzelf *dwaasheid* schijnt.

Onze natuurlijke mensch lacht er inwendig om, dat een paar druppeltjes water op het kleine voorhoofdje, tusschen de tule van het mutsje in, iets hoegenaamd zou uitwerken. En zoo vat ons natuurlijk verstand er niets van, waarom dat eten van een klein stukske brood en dat drinken van een slokske wijn, iets ter wereld zou uitrichten.

Het geeft ons soortgelijk gevoel als Naäman den Syriër overkwam, toen Elia hem niets anders aanbeval, dan om zich in de Jordaan te baden.

o, Als Elia aan Naäman allerlei ingewikkelde, kostbare dingen had opgelegd, die hem imponeerden, dan had hij eenig verband gezien tusschen zoo groote middelen en zoo groote zaak als zijn genezing van de melaatschheid. Maar niets dan in de Jordaan zich baden! Wat zou dat? En Naäman stond op het punt in de hoovaardigheid zijner kracht die kleine middelen te verachten, en melaatsch voor zijn leven te blijven. Of waren niet de Abanah en Pharpar nog wel zoo schoone vloeden om Damascus, als die half uitgedroogde Jordaan?

En juist zoo staat ons natuurlijk verstand tegenover de Sacramenten.

Ze zijn ons te weinig beduidend. Te onbeteekenend. Te eenvoudig. Te nietig. Wat zal nu toch een volwassen, ontwikkeld man daar publiek aan de Tafel gaan zitten, om dat kleine nietige stukje brood te nemen, en om zijn lippen aan den beker te zetten.

En toch juist dáárin zit het.

Adams gehoorzaamheid wierd ook aan, o, zoo kleine zaak beproefd. Het plukken en eten van een enkele vrucht aan een volgeladen ooftboom. En toch viel om die zonde heel een wereld van God af.

En zoo moet ook hier de gehoorzaamheid van Gods kind juist in dit kleinere en nietige beproefd.

Gij zoudt er uit uzelf niet aan willen. En juist daarom moet ge er aan. Veel meer dan in iets anders moet juist in Doop en Avondmaal uw gehoorzaamheid, uw onderworpenheid aan uw God beproefd worden.

Verstrik u dus nooit in de vraag, of het Sacrament *ter zaligheid* afdoet.

Dat is de afschuwelijke vraag van de geestelijke *zelfzucht*.

Want het is iets fraais, om te zeggen: Als ik wist, dat er mijn zaligheid onder lijden zou, dan ging ik stellig en trouw tot het Sacrament; maar nu onze zaligheid er geen schade van lijden kan, zoo ik het veronachtzaam, en het alleen maar een houden van Gods inzetting is, nu bekreun ik er mij niet om.

De *liefde* voor God spreekt: Ook al leed ik er schade bij, omdat het Gods inzetting is, ga ik toch tot het Sacrament; maar de *zelfzucht* rekent alleen met eigen profijt.

En dit nu noemden onze vaderen »de verachting van het Sacrament", of zooals het in Leviticus heet: »een smadelijk verwerpen van zijn inzettingen".

Een bitter kwaad, dat schrikkelijk in de kerke Gods is doorgedrongen, en waarvan de kerke Gods niet terdege genoeg kan gereformeerd worden.

Ze moet weer van de *offerande* van Saul naar de *gehoorzaamheid* van David terug; van haar eigenwillig God believen naar het zich kinderlijk aan God onderwerpen.

De »hoovaardigheid onzer kracht" moet gebroken.

En juist dat geschiedt zoo goddelijk schoon in een uit gehoorzaamheid gezocht Sacrament.

KUYPER.

Amsterdam, 10 Oct. 1890.

De behoefte, ja, de noodzakelijkheid om de Gereformeerden in ons land weer in één kerkelijk leven saam te brengen, spreekt zóó gebiedend, dat de taaiheid, waarmeê de eenmaal gevormde toestanden zich vooralsnog mainteneeren, voor alle Christelijke conscientie een stuitende *ergernis* moet zijn.

Deze taaiheid is een zonde, die *gehaat* moet. Men mag er niet onverschillig tegenover staan. Ze moet bestraft. Er moet tegen getoornd. En wie onzer ook er zich op betrapt, dat hij bij zijn denken, spreken of handelen in de strikken van die conservatieve taaiheid verward raakte, heeft er zichzelven over aan te klagen, zijn zonde klaarlijk in te zien, en zich te bekeeren van dezen onheiligen weg.

Dit volgt reeds uit het beginsel van ons Gereformeerd kerkrecht, dat principieel tegen het Separatistische en Independentistische overstaat.

Dit komt duidelijk uit, zoodra ge de Calvinistische beweging in de 16e eeuw vergelijkt met wat de Methodistische beweging in de 18e en 19e eeuw in Engeland en Amerika schiep.

De Methodistische beweging (waaronder we in algemeenen zin saamvatten al wat er na de nederlaag der Puriteinen, aan kerkformatie onder de Anglosaxen tot stand kwam) vergadert allerwegen groepjes van menschen, geeft aan deze groepjes een kerkelijke formatie, en bekreunt er zich in het allerminst niet om, wat door andere groepjes elders wordt geformeerd. Men bouwt huis naast huis, en is slechts bedacht op goede *nabuurschap*. Een standpunt, waarop de eenheid van het Lichaam van Christus geheel uit het oog wordt verloren, en de gemeenschap der heiligen eenvoudig voor niets rekent.

Dit standpunt hangt saam met het Semi-pelagianisme, dat door deze groepen gehuldigd werd, en rechtstreeks uit het Methodistisch standpunt voortvloeit. Whitfield is ondergegaan, Wesleys beginsel heeft getriomfeerd en moest triomfeeren, omdat hij alleen consequent was. Is toch de bekeering een daad enkel van 'smenschen vrijen wil, dan ligt het in den aard der zaak, dat ook bij de formatie der kerk, die uit de bekeering voortvloeit, de vrije wil seggenschap heeft.

En zoo wordt er dan op kerkelijk en kerkrechtelijk gebied niet gevraagd naar beginsel; niet gerekend met de daden Gods; niet gehandeld naar zijn gebod; maar is men alleen bedacht op zulk een inrichting die het meeste gemak oplevert, die het best past bij de bestaande toestanden, en wier instandhouding de minste inspanning kost.

Zelfs Spurgeon te Londen is van meet af dien beginselloozen weg opgegaan, en plukt nu, evenals de *Free Church*, de wrange vruchten die het Semi-pelagianisme ook in deze kerkformatie geteeld heeft.

Dientengevolge is dan ook het getal groepjes en kerkjes van deze gading onder de thans levende generatie van het Anglosaxische ras al grooter geworden. Een bonte staalkaart zonder leidend beginsel en indeeling. En dit kwaad blijkt zoo aanstekelijk, dat ook de Gereformeerden in Amerika, na verzaking van hun eigen beginsel, er door blijken aangetast. Ja, zelfs onder onze Nederlandsche Christenen in Amerika is hetzelfde kwaad in al breeder afmetingen uitgebroken.

Altoos maar weer een kerkje naast een kerkje; een groepje van geloovigen naast een ander groepje; en zoo gaat de deeling, splitsing en verbrokkeling voort en voort, tot ze ten leste alleen stuit op de onmogelijkheid, om door *nog* kleinere groepjes een eigen kerkgebouw en een eigen prediker te doen onderhouden.

Doch zie nu eens, hoe heel anders daartegenover het Calvinisme in de 16e eeuw optrad.

Toen in alle landen van West Europa, en zelfs in Hongarije, Bohemen en Polen, slechts één kerk van Christus, naar die kerk gereformeerd.

Toen rusteloose pogingen, om met de Luthersche broederen tot eenheid en verzoening te komen.

Toen een breede werkzaamheid, om door degelijke uiteenzetting der beginselen de Dooperschen van hun dwaalweg terug te brengen.

Toen in alle landen waar de Reformatie was uitgebroken, terstond een ernstig pogen, om de plaatselijke kerken classicaal en synodaal te verbinden, zelfs al verschilden ze in taal.

Toen tusschen de kerkengroepen in onderscheidene landen een levendig verkeer; gestadige briefwisseling; rusteloos contact; een saamwerking om op het stuk der belijdenis en der kerkregeering één gang te gaan.

Kortom toen niet het optrekken van groepjes, die naast andere groepjes een huis huurden, en nu nabuurschap pleegden, maar allerwegen het besef, dat men leden van de ééne kerk van Christus was, en dat wie saam de dwaling hadden afgeworpen, nu ook saam als vrijgemaakten in één huis leven moesten; niet om koude, koele *nabuurschap* te plegen, maar om te genieten in rijke, warme *broederlijke* liefde.

„Buren", of „zonen van hetzelfde huis" dat is de principieele tegenstelling, die tusschen het Methodisme en het Calvinisme ontstond, zoodra beide in het leven optraden; en die ook nu ten onzent door *zal* en door *moet* werken, zoolang er in Nederland nog echte principieele Calvinisten leven, en hun nobel streven door de naweeën van het Methodisme wordt weerstaan.

Kerken, die metterdaad Gereformeerd in belijdenis zijn, en het niet slechts heeten, kunnen niet duurzaam *naast* elkander blijven staan. Ze *moeten* één worden.

Zelfs het formeele kerkrecht *bewijst* dit.

Raadpleegt men toch de oude Gereformeerde kerkenordening, die in de 16e eeuw hier te lande ontworpen wierd, en in 1619 nogmaals bekrachtigd, dan bespeurt men terstond, hoe de geheele regeling van het leven der kerken door onze oude Gereformeerden elke *Sonderbündelei* uitsluit.

Pelagius heeft hier niets te zeggen. Er heerschen beginselen, en in die beginselen spreekt de wille Gods.

Daarom *moest* elk belijder zich bij de kerk voegen, en mag niet op zichzelf blijven staan. Maar zoo nu ook *moet* elke kerk zich niet bij *een*, maar bij *de* classis voegen, en mag niet op eigen wieken drijven. En zoo ook *moet* elke classis zich aansluiten niet bij *een*, maar bij *de* synode, en mag geen eigen kring vormen.

Twee classicale vergaderingen van Christelijke Gereformeerden en Nederduitsche Gereformeerden naast en tegenover elkander is alzoo in strijd met de Dordsche kerkenordening; en twee synodale bijeenkomsten, de ééne te Kampen en de andere te Utrecht mag niet.

Dit mag en kan wel op Methodistisch standpunt, als er groep naast groep staat, en als buur naast buur leeft; maar mag niet onder de Christelijke en Nederduitsche Gereformeerden, die twee saamhoorende deelen van één geheel zijn, en als zonen van eenzelfde huis saam behooren te leven.

En staat alzóó de eisch, die door het beginsel van het Calvinisme en door het formeele kerkrecht gesteld wordt, — de roeping die de Calvinisten in dit goede land van Godswege ontvingen, spreekt zoo mogelijk nog sterker.

Niet gij hebt uw heerlijke Calvinistische belijdenis zelf gekozen of genomen, maar *God de Heere betrouwde ze u toe*. Hij gaf, Hij schonk ze u, en dus misbruikt en verzondigt ge haar, zoo ge er iets anders mee doet dan datgene waarvoor Hij ze u gaf.

Ontvangt ge nu deze heerlijke belijdenis alleen, om aan uw eigen ziel zeker geestelijk genot te bereiden, en u op de eene of andere manier een kerkelijk huishouden mogelijk te maken, dan natuurlijk kunt ge doen wat de Methodisten deden, en naar eigen goedvinden over uw kerkformatie en over uw nabuurschap met andere kerkformatiën beschikken.

Maar toont reeds de aard van het Calvinisme zelf aan, dat dit *niet* zoo is; ziet ge in hoe in het Calvinisme een beginsel geboden is, dat een eigen woord heeft voor kerk en maatschappij, voor staat en burgerij, voor school en universiteit, voor kunst en wetenschap; en weet ge uit de historie, hoe én in ons eigen land én onder andere volken, het Calvinisme optrad als een geestesrichting, die de eere Gods onder alle rangen en standen, in elken kring en op elk terrein, onder rijk en arm uitdroeg; — dan kunt, dan moogt, dan durft ook gij de waarheid niet langer ontkennen van het feit, dat God ook u nogmaals ditzelfde Calvinisme toevertrouwde, opdat het ook thans een rijke en gezegende uitwerking op geheel den strijd der geesten hebben zou.

Dan ligt in de belijdenis van het Calvinisme, die God u betrouwt, met name voor uw eigen volk en vaderland, van Godswege de heilige roeping, om op sociaal en politiek gebied, op het terrein van het persoonlijk en huiselijk leven, in school en wetenschap, de geheime kracht weer te laten uitvloeien, die door den hoogen zedelijken ernst en de principieele opvatting, waarop het Calvinisme zich beroemen mag, steeds schitterde waar het triomfeeren mocht.

Dan rust op ons de schoone taak, om door broederlijke vereeniging van krachten, een geslacht in de lagere en in de hoogere standen aan te kweeken, dat door den ernst van het Calvinisme gestaald en door zijn machtigen zin tegen fanatisme gevrijwaard, een zedelijke kern in het midden der natie kan vormen.

Dan is het onze schuldige plicht, de jonge mannen van talent en aanleg en godvruchtigen zin, van jongs af, door alle stadiën van het onderwijs henen, zóó te vormen en op te leiden, dat er in een volgend geslacht, op elk terrein van invloed, kundige, talentvolle mannen gereed staan, om den strijd voor de waarheid aan te binden en den gang van het volk te helpen leiden.

Staan thans de Calvinisten, ten gevolge van de geleden onderdrukking en achteruitzetting, nog in de achterhoede, welhaast moet de tijd komen, dat de Calvinisten voor alle ambtelijke en invloedrijke betrekkingen uitnemende candidaten kunnen aanwijzen; in de pers en op het terrein der wetenschap een onweerstaanbare kracht openbaren; en door hun degelijkheid en kloekheid van karakter den tegenzin te boven komen, die hun thans nog telkens in den weg treedt.

Zoo schoon is het doel, zoo grootsch is de roeping, zoo heilig het belang dat ons wenkt.

En zou het dan geen zonde, zou het geen schromelijke schuld voor God, zou het geen zich bezondigen aan onze nationale toekomst zijn, indien de Calvinisten in Nederland, in stee van voor zoo heerlijke zaak ijlings de handen ineen te slaan, en jubelend in den Naam des Heeren op te trekken, in kerkelijke kibbelarijen, kleine benijdingen en kinderachtige prikkelbaarheden hun kracht verspilden, en als straf voor die zonde een kans lieten verloren gaan, die zoo zij nu verspeeld wordt, *misschien nimmer terugkeert*.

Van onderscheidene kanten klaagt men over de ongelijkmatige verdeeling van de in Nederland beschikbare predikanten over de onderscheidene deelen des lands.

En die klacht is alleszins gegrond.

Soms vindt ge in een betrekkelijk niet zoo groot dorp drie à vier predikanten, die elk in een eigen kerkgebouw prediken; en dan weer vindt ge drie, vier, soms acht dorpen in een zelfden ring, waar niet één enkel predikant woont.

Maar hoe gegrond die klacht ook zij, toch mag ook hier gevraagd: „Aan wie de schuld?"

„Och, dat ge koud of heet waart," dus luidde het woord van den Christus tot de *Laodicea*-kerkjes, „ziet, omdat ge noch koud noch heet zijt, zal ik u uit mijnen mond uitspuwen."

En als men nu ook ten onzent met deze eindeloos vacante kerken van naderbij kennis maakt, dan vindt men maar al te dikwijls, hoe ook daar Laodicea haar tente heeft opgeslagen.

Men heeft er zich geërgerd voor vijftig jaren, toen het gerucht van de Afscheiding door het land ging. Zoo'n dolzinnigheid, om tegen de kerkelijke overheid in verzet te komen, en de kerk der vaderen te verlaten! Van die Gescheidenen moesten ze niets hebben. En toen vijftig jaar later de Doleantie uitbrak, kwam in deze voldane lieden weer hetzelfde gevoel van zelfgenoegzaamheid op. „Neen, aan zoo iets deed men in hun dorp gelukkig niet mee. Dat liet men over voor broeinesten van dweperij en onverdraagzaamheid. Zij, in hun dorp, waren lieden des vredes!"

En zeker, als men de zeer diepe ellende kent, die in meer dan één dorp het gevolg der kerkelijke agitatie was, zou men bijna onder de bekoring komen van dezen landelijken vrede en Vondels Leeuwendalers nog eens opslaan.

Maar als men *dieper* ziet, en nog eens ernstig aan dit ontzettende woord van Laodicea denkt, houdt die bekoring toch op haar kracht op ons te oefenen, en beseffen we, dat wel deze kerkelijke tweespalt allerellendigst is, maar dat er toch een *nog* dieper ellende over een dorp kan komen, als er een reuke gaat heerschen als *van het graf*.

En toch aan dat droeve punt is men in t van deze aldoor vacante dorpen maar te na toe.

In die dorpen, waar men thans drie e meer predikanten vindt, heeft zeer zeker dat verbloemen we niet, kerkelijke jaloezie gewerkt en de tweespalt doet veelszins kwaad, maar er was in deze dorpen da toch ten minste kerkelijk *leven*. Men heeft er voor zijn religie wat over gehad. Men heeft niet gesluimerd en geslapen, maar voor zijn religie gestreden en geleden. He was er niet de dood in den pot.

Er was aas in deze dorpen. En daaro vergaderden er zich de arenden.

En dat nu die andere dorpen geheel herderloos zijn, en gedurig en telkens wee vacant zijn, is zeker niet zooals het zijn moet, maar toch voor een groot gedeelte gevolg van eigen schild.

Men zonk in en sliep in. Er wierd een leven van kerkelijke schimmen geleid. Het leven ontbrak er. En daarom gaat men deze dorpen voorbij.

Anders staat het daarentegen met de dorpen, waar men wel terdege opwaakte en op alle manier zijn belangstelling in het kerkelijk leven toonde, maar vacant bleef, omdat er vooralsnog geen geschikte predikanten te vinden zijn.

Vooral een groot deel der Doleerende kerken lijdt hieronder.

Een tweehonderdtal van deze kerken zijn nog vacant, en zelfs in grootere steden moet men zich met nog een veel te klein aantal predikanten behelpen. Zes predikanten voor Amsterdam, vier voor Rotterdam, twee voor Utrecht, één voor Arnhem ongerijmd.

Doch wat hieraan te doen?

Toen de kerk voor nu achttien eeuwen pas de wereld inging, had men te worstelen met hetzelfde euvel. Er stonden geen candidaten gereed. Toen Europa tot de Christus bekeerd wierd, deed zich in al de landen benoorden de Alpen hetzelfde gebrek gevoelen. En tijdens de Reformatie der 16e eeuw stuitte men in niet mindere mate op deze pijnlijke moeilijkheid. Ja zelfs toen de tweede Reformatie in 1834 begon had men jarenlang nogmaals met hetzelfde kwaad te worstelen.

Dat komt dan later wel terecht. Reeds omstreeks 1600 zijn onze meeste kerken van leeraren voorzien, en de Christ. Gereformeerde kerken tobben nu reeds, vijftig jaar na het optreden, zoo weinig met vacaturen, dat ons nog eenige leeraren konden afstaan, iets wat niet genoeg op prijs kan worden gesteld. En zoo zal men ook bij de Doleerenden zien, dat na niet zoo lange jaren alle plaatsen onder hen behoorlijk bezet zijn en de goede dagen zullen aanbreken, waarin lang niet elk candidaat maar zal dadelijk geplaatst wordt; iets wat steeds verkeerd werkt.

Doch imiddels is de toestand voor velen van deze kerken pijnlijk. Zonder een eigen leeraar is men kerkelijk niet mondig. De Dienst des Woords en der Sacramenten is in ons kerkelijk leven hoofdzaak. En een enkele beurt van een predikant buiten af, en dan een leesbeurt, ja, het geeft wel iets, maar het is toch het wat niet. En dan eerst voelt een dorpskerk zich op haar gemak en in haar eigenlijk doen, als ze een *vasten prediker* bezit die in haar midden woont en haar voor gaat.

Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat men steeds luider in onze vacante kerken gaat klagen; en dat men in plaatsen, waar een eigen leeraar is, er eveneens over klaagt, dat de vacante gemeenten zooveel van zijn tijd rooven.

Zeer terecht heeft men daarom ook in gezien, dat het onder zulke exceptioneele omstandigheden goed was, zijn toevlucht ook tot buitengewone middelen te nemen.

Buitengewone middelen, zooals het aanstellen van Dienaren des Woords volgens Art. VIII; het laten optreden van oefenaars die op eenigszins vasten voet aan den kerkraad verbonden waren; het beroepen van predikanten uit de Christ. Geref. kerken of van andere vrije kerken; het tijdelijk combineeren van een kerk met een naburige kerk, enz. En al mag het gevaar niet voorbijgezien, dat altoos van deze exceptioneele middelen onafscheidelijk is, toch toont het voorbeeld onzer vaderen, en het voorbeeld ook der Christ. Geref. kerken, dat een *ongewone* hulpe vaak beter is dan geen hulpe, en dat al te *puristisch* zijn ten dood op den dood van menige plaatselijke kerk uitloopt.

Immers zonder buitengewone hulpe komen er niet. Zoolang toch het getal Doleerende kerken per jaar met twintig toeneemt en de Vrije Universiteit niet meer dan tien candidaten heeft aan te bieden, wordt de verhouding, ook zoo men ziekte en sterfte van predikanten buiten rekening laat, tusschen de voorziene en vacante plaatsen steeds ongunstiger.

Het ontbreekt ons dus waarlijk niet aan een oog en een hart voor de schaduwzijden die door het gemis aan predikanten, op het kerkelijk leven der Doleantie voortsnog rust.

Maar juist daarom meenen we dan ook de vraag te mogen stellen, of men in onderscheidene kerken en classes wel doet wat de hand vindt om te doen, om den nood af te wenden.

Hoevele kerken zijn er niet, waar nog aan geen bijeenbrengen van een behoorlijk traktement gedacht is, en waar nog geen woning voor den te roepen predikant in gereedheid is gebracht.

En ook, hoevele kerken en classes zijn er niet nog, die voor de opleiding van aanstaande dienaren, o, zoo weinig, of misschien niets doen.

Hoe gemakkelijk kon niet elke classes elk jaar aan één jong man van goeden aanleg middelen verschaffen om de studie te beginnen of voort te zetten. Ook in de dag

der Reformatie hielden de classes zich telkens met dit netelig onderwerp onledig.

Reeds op die wijs konden zonder veel inspanning een vijftiental candidaten 's jaars meer gereed komen, en kon eerlang het grooter aantal dezer kerken voorzien zijn. Met vijf en twintig candidaten per jaar was men in betrekkelijk korten tijd waar men wezen moest.

Thans is dit alles nog veel te veel aan particulier initiatief overgelaten. Particulieren ondersteunen het studiefonds voor Zetten. Van particulieren aard is het Gymnasium te Amsterdam in zijn hulpe. Particulier is het studiefonds aan de Vrije Universiteit. En nu onderschatten we dit particulier initiatief wel niet, en loven veeleer den ijver en de bereidvaardigheid, die zich op dit terrein openbaarde. Maar toch zoo de kerkelijke organisatie ook ten deze werken ging, zou men veel schooner resultaten zien.

Men bedenke toch wel, dat vacante plaatsen tegenwoordig voor den dienst des Woords stellig *f* 600 's jaars minder betalen, dan ze anders doen zouden. Stel nu eens dat deze kerken de helft van deze som, d. i. *f* 300 's jaars, voor de voorziening in den dienst des Woords afzonderden, en dat honderd van de tweehonderd vacante kerken hier aan meededen, dan gave dit weer een jaarlijksch bedrag van *f* 30.000, waarvoor allicht vijf en twintig gymnasiasten en vijf en twintig studenten studeeren konden.

Er schuilt hier dus een fout.

Eenerzijds is er een te sterk *purisme*, dat niet genoeg gebruik wil maken van de exceptioneele middelen voor den exceptioneelen nood. En aan den anderen kant steken de kerken te weinig de handen uit de mouwen, om in den bestaanden nood te voorzien.

Beide nu vinden hun grond in een tekort aan ernst, waarmee men in dezen nood inleeft.

Men klaagt wel; men wilde het wel anders; en men roept wel om betere dingen, maar het hartelijk zuchten en roepen tot den Heere onzen God, en de uit zulk een gebed vanzelf geboren ijver, om een beteren toestand voor te bereiden, ontbreekt zeer zeker niet geheel, maar toch nog in veel te sterke mate, om ook de vacante kerken niet de hand in eigen boezem te doen steken, met de vraag: Wat deed ook onze kerk, om in dezen nood van Gods kerken te voorzien?

De heer V. H. uit Groningen vraagt ons of de Gereformeerde leer over den Kinderdoop, gelijk die door ons in een reeks artikelen ontwikkeld werd, niet op afval der heiligen uitloopt.

Hij redeneert daarbij aldus: Is elk gedoopte wedergeboren, en leert toch de ervaring, dat lang niet alle gedoopten tot Christus komen, dan moeten deze ongeloovigen weer tot afval zijn gekomen.

Hierop diene, 1°. dat wij nooit en nergens gezegd hebben, dat alle gedoopten wedergeboren *zijn*, maar alleen dat ze door de kerk als zoodanig moeten *beschouwd* worden; wat een hemelsbreed onderscheid maakt; 2°. dat men zoolang iemand leeft, nooit weet of hij nog niet tot Christus komen zal; en 3°. dat de Gereformeerde belijdenis wel een *tijdelijken afval* der geloovigen mogelijk stelt, maar nooit hun *vervallen* van de genade.

Een inzender gaf ons den wensch te kennen, dat de onderscheidene geschriften, die van de hand van schrijver dezes het licht zagen, eerlang verzameld mochten worden en in een goedkoope volksuitgave onder het bereik gebracht van den kleinen man.

Reeds meermalen is dit denkbeeld ter sprake gebracht, en ook door den uitgever van ons blad overwogen.

Het bezwaar om hiertoe over te gaan ligt slechts hierin, dat zulk een uitgave van grooten omvang niet goedkoop te leveren is, tenzij men van een zeer groot debiet verzekerd zij, en dat op zulk een debiet in uitgebreider kring niet te rekenen valt, zoolang van onderscheidene werken de eerste uitgaven nog loopen.

Of wel, dat zulk een volksuitgave het debiet der eerste uitgaven op eenmaal stuiten zou; en daardoor voor den uitgever, al wat hij op zolder heeft liggen, *waardeloos* zou maken.

Daar nu voor een uitgever zijn kapitaal niet in de geldkist, maar op den bockenzolder ligt, ware zulk een vernietiging van zijn bezit en het ondernemen van een uitgave die misschien schade belooft, niet van hem te vergen.

Toch wordt het plan daarom niet uit het oog verloren.

En al ware het slechts bij wijze van proefneming, zal er vroeg of laat wel aan voldaan worden.

Dr. Franssen van Winterswijk heeft een uitnemend werk gedaan door den commentaar van Calvijn op het Evangelie van Johannes nogmaals in zijn Hollandsche vertaling ter perse te leggen.

De uitgever H. ten Hoove te Utrecht nam de uitgave er van op zich, en kweet zich op keurige wijze van zijn taak. Onze Christelijke uitgevers deden in dat opzicht de laatste twintig jaren reuzenschreden vooruit. De onooglijke druk, het schamele papier, de wansmakelijke omslagen, die een tijdlang bij onze uitgevers in trek waren, behooren gelukkig tot het verleden. Wat door onze Christelijke uitgevers thans naar de boekenmarkt wordt gezonden, ziet er meestal kloek, net en aanlokkelijk uit. Ze hebben begrepen, dat een Christelijk uitgever ook in zijn uitgaven de energie van de Christelijke religie moest toonen.

Ook zijn „goddelijk beroep" moet de eere Gods bedoelen, naar *inhoud* en *vorm* beide.

En zoo ontvangt men dan ook hier in smakelijken vorm een boek van uitnemenden inhoud.

Calvijn komt steeds meer in eere.

Zijn Institutie loopt in twee uitgaven. De uitgever Donner gaf zijn Apostolische Zendbrieven in het licht. En nu brengt Dr. Franssen ons weer zijn Commentaar op Johannes.

En wat wonder is, nog altoos vinden deze uitgaven koopers. Nu wel niet zoo in massa, als de prikkelende romans; maar toch genoeg om de uitgaven mogelijk te maken.

En dit nu is in hooge mate verblijdend.

Van een volk, dat voor zulke lectuur nog een paar gulden nederlegt, is voor de toekomst nog, o, zooveel te hopen.

Zulke uitgaven maken het volk *degelijk;* verheffen daardoor de prediking tot een hooger standpunt; en verhoogen op die wijs het peil van geestelijke en algemeene ontwikkeling onder ons Christenvolk.

Uit Maassluis schrijft men ons:

Veroorloof mij langs dezen weg eenige opmerkingen te maken over uw artikel van verleden week, aangaande de Maassluische kerkelijke toestanden.

Wanneer u zoo schrijft van *in den regel* hoogstens 500 kerkgangers, zou men haast wel gelooven' dat dit *zoowel 's morgens als 's avonds, de eene Zondag voor en de andere na* het geval was. Nu, niets is minder waar dan dit. Wat toch is het geval?

Wanneer er in de groote kerk des Zondags, zoowel 's morgens als des avonds beide *goede* predikanten optreden (altijd van Synodaal standpunt bezien) dan zijn er 's morgens *400* en des avonds *300* menschen ter kerk, ja men kan het met *den besten* dominé des avonds nooit verder brengen dan tot *ruim 30: hoorders*. En heeft men daarentegen Zondagen waarop *minder gewenschte* voorgangers optreden, dan zijn de cijfers 's morgens slechts *even 300* en 's avonds *ruim 200*. Alleen slechts in het *allergunstigste geval* wanneer 's morgens een der *hoogstgeschatten* dendienst vervulden daarentegen 's avonds iemand optreed van *weinig gaven*, zoodat alles op die *één morgenbeurt correspondeert*, dan kan wellicht het cijfer van bijna 500 kerkgangers gehaald worden, doch dan zijn er 's avonds niet meer dan een groote 100.

Dit is dan toch iets anders dan *in den regel* ten hoogste 500.

Voorts meldt u, dat er *ruim tweemaal* meer kerkgangers zijn bij de Doleerenden, dit is ook *niet geheel juist*, want in den morgendienst bij de Ned. Ger. zijn er bijna altijd *vast en zeker 14 à 1500 kerkgangers*, dat is minstens gemiddeld *driemaal* meer dan bij de Synodalen, en 's avonds zijn er ongeveer altijd 1200 bij ons. dat is *viermaal* meer.

Uit uwe cijfers M. de R. van 2×500=1000 kerkgangers, zou wel eens een *verkeerde conclusie getrokken* kunnen worden en wel, door bij de Ned. Ger. kerk te Maassluis eventueel predikanten te beroepen, daar men immers wellicht voor 1000 kerkgangers (met het overige deel der gemeente) *geen tweede predikant noodig acht*, en wij alzoo ten allen tijde, van eene behoorlijke geestelijke verzorging verstoken zouden blijven.

Ja M. de R., wanneer er *een grootere kerk was*, dan staat het bij mij, en bij velen onzer vast, dat het kerkgaand publiek waarschijnlijk wel tot *1800 personen zou stijgen;* hetgeen UEd. duidelijk zal zijn, als ge weet dat er *3600 Ned. Ger. te Maassluis gevonden worden*, en gedurig nog eenige bijkomen door inkomst in de gemeente.

Verder meldt U van de meerderheid der *rijke reeders en renteniers* eenerzijds en *kleine burgers en arbeiders* anderzijds. Deze tegenstelling M. de R. is wel *wat groot*, als men weet, dat wel is waar bijna allen der eerstgenoemden voor het Synodaal genootschap geteekend hebben, maar voorts velen zich er bijna *in het geheel niet meer aan gelegen laten liggen*, want de *groote meerderheid is liberaal* behoorende *tot de onverschilligen op godsdienstig gebied* of *tot den Protestantenbond* en zetten dan ook geen voet meer in de Hervormde kerk.

Anderzijds zijn er wel is waar bij de Ned. Ger. wel *meest arbeiders* en *kleine burgers* maar men moet weten dat vele werklieden, zooals kuipers en sjouwers des zomers 16, 18 à 20 Gld. per week verdienen, dat de *kleine burgerij zelfs sterk vertegenwoordigd is*, en dat men wel nog *meer gegoeden* bij ons aantreft, dan men wel zou denken.

Dit neemt nu echter niet weg dat er veel voor Maassluis zien komt, daar *over het algemeen* wij toch *de minder gegoeden hebben*, en er noodzakelijk een *nieuw kerkgebouw verrijzen moet grooter* en *niet zoo bedompt*, dan de *houten noodkerk*.

Overigens M. de R. ben ik *het geheel met uw stuk eens* en ik knoop er den wensch aan vast, dat de rechter, evenals te Oudewater, waar de synodalen ruim *f* 1100 vroegen, er slechts *f* 450 of ruim 1/3 verkregen, ook zoo voor Maassluis *billijkheid betracht*, door in plaats van *f 18.000 ten hoogste f* 7000 den synodalen als schadevergoeding toe te kennen.

Beter zoo, dan dat we een *te* gunstige voorstelling van de zaak hadden gegeven.

Doch ook zonder dat ware een *tweede* predikant voor Maassluis zeker alleszins gewenscht.

Zelfs *drie* predikanten zou volstrekt niet te veel zijn.

KUYPER.

Uit de Pers.

In het jongste *Bazuin*-nummer bespreekt ook Prof. Dr. Bavinck de *Gymnasiale* opleiding, waaromtrent we lezen:

Jaren lang is er in de Christ. Geref. kerk reeds uitgezien naar een Geref. Gymnasium. De Synode heeft er eenmaal pogingen toe aangewend, zag deze zelfs aanvankelijk met een goeden uitslag bekroond, maar liet helaas dien gewichtigen arbeid ter halver wege varen. Eene Commissie, die zich later vormde en het plan tot oprichting van een Geref. Gymnasium overnam, was veel minder gelukkig in hare pogingen en liet nu reeds eenige jaren niets meer van zich hooren.

En toch neemt de behoefte aan zulk eene inrichting met den dag toe. Het aantal zonen, dat uit onze kringen de Staatsgymnasia bezoekt, vermeerdert ieder jaar. Onder de studenten, die jaarlijks aan de Theol. School worden ingeschreven, vormen de gymnasiasten een steeds grooter getal. Van de *vijftien* studenten, die bij den aanvang van den nieuwen cursus aankwamen waren er niet minder dan *acht*, die het Gymnasium hadden bezocht en het eind diploma hadden verkregen.

Dat verschijnsel verdient onze opmerkzaamheid. Het heeft ons veel te zeggen. Allereerst spreekt zich daarin uit, dat tal van gezinnen in onze Kerk de voorbereidende studie aan de Theol. School onvoldoende achten en de litterarische vorming aan de Gymnasia, zelfs in weerwil van hun door en door ongeloovige richting, hooger schatten dan die aan hun eigene Kweekschool. Ten tweede zegt ons dit verschijnsel, dat de tijd voorbij is, waarin men eerst op gevorderden leeftijd, gelijk vroeger veelal, tot de studie en tot den predikdienst kwam; de keuze om leeraar te worden geschiedt op veel jeudiger leeftijd, en de opleiding er toe begint reeds van kindsbeen af. Ten derde worden wij door dit verschijnsel voor het droeve feit geplaatst, dat tal van toekomstige dienaren des Woords een lang en belangrijk gedeelte van hun leven opgevoed worden in een geest en richting, die geheel buiten de belijdenis van den Christus omgaat of, erger nog, aan die belijdenis beslist vijandig is. En ten vierde doet dit verschijnsel het volstrekt niet denkbeeldige gevaar ontstaan, dat er in de studentenwereld en later ook onder de predikanten eene scheiding komt tusschen hen die trotsch zijn op het het genot eener Gymnasiale opleiding, en hen die dat voorrecht hebben gemist.

Om al deze redenen, wier gewicht niemand ontkennen kan, is het dringend noodig, dat er verandering kome. Zóó mag en zóó kan het niet lang meer blijven. De Christ. Geref. kerk zou het zich dan te laat beklagen. De gevaren zijn veel ernstiger dan menigeen denkt. De meeste jongelingen, die de Gymnasia bezoeken, brengen, van deze, misschien wel geen afwijkende gevoelens, maar dan toch, een algemeenen geest, eene zekere vorming van hoofd en hart mede, die door latere studie aan de Theol. School moeilijk geheel kan overwonnen worden, en dan nawerken blijft en van de ernstigste gevolgen worden kan voor heel de toekomst der kerk. Daarom is het noodig dat de Christ. Geref. kerk bij tijds de bareux verzette, eer het getij verloopt.

Den stroom keeren kan zij niet meer. Zij kan geen verbod uitvaardigen tegen het bezoek der neutrale Gymnasia. Dat zou ook niet baten. Zij kan dien wassenden stroom evenmin tegen gaan, als waarschijnlijk over eenige jaren de nu reeds zich openbarende en zonder twijfel toenemende begeerte om niet aan eene Theol. School maar aan eene Universiteit de opleiding te ontvangen. Het *moet* komen tot een Gymnasium en tot eene Universiteit. De teekenen wijzen er heen. De tijden roepen er om. En het zou ontrouw weezen aan hare roeping, als de Christ. Geref. kerk daarop geen acht gaf en daarmee geene rekening hield.

En dan laat hij zich aldus uit over de middelen, om betering in den toestand te brengen:

Nu heeft Ds Bootsma het denkbeeld geopperd om eene ondersteuningskas op te richten voor zulke behoeftige jongelui, die het Christelijk Gymnasium te Amsterdam of te Zetten bezoeken. En dat is uitmemend. Maar het is niet genoeg. Zoo worden slechts enkelen geholpen. Maar *al* onze aanstaande predikanten moeten voortaan eene Gymnasiale opleiding ontvangen. Het onderscheid in voorbereiding mag niet bestendigd worden. De ongeloovige geest der Gymnasia mag niet in onze predikanten na- en doorwerken. En daarom is tweeërlei noodig: een eigen Gymnasium waar al onze aanstaande leeraren worden opgeleid èn eene ondersteunings-kas voor hen, die de kosten der studie zelven niet kunnen betalen.

Gaarne wenschte ik, dat deze regelen gelezen, overdacht en ter harte genomen werden door onzen Kerkeraden en kerkelijke vergaderingen. De zaadacht dient er in heel onze kerk op gevestigd te worden. Het moet eene zaak van bespreking worden op onze Classes en provincies, tot op de Synode van het volgend jaar toe. En deze dient er dan toe over te gaan, om òf de litterarische en theologische studie aan de Theol. School volkomen te schelden en dan de eerste om te scheppen in een Gymnasiale opleiding die, wijl christelijker, daarom ook degelijker, is dan aan onze Overheids-gymnasia; òf formeel een band aan te knoopen met de bestaande Christelijke Gymnasia te Zetten en te Amsterdam en de litterarische studie der Theol. School daarheen te verleggen. Maar wat men ook doe, er *moet* verandering komen. Nu is het nog tijd. Nu is het *de* tijd. Dat de Christ. Geref. kerk dan toone, hare roeping te verstaan en deze naar eisch te behartigen!

Ongetwijfeld zal deze stem weerklank vinden. Al begrijpt men toch ten volle, dat de Christ. Gereformeerden in den eersten tijd van nood en beperkte middelen, rocien moesten met de riemen, die zij hadden, toch liet zich nimmer verhelen, dat er aan den gang van het Hooger Onderwijs in hun kring iets ontbrak.

Want wel hebben de Congregationalisten, Methodisten en Baptisten van allerlei aard in Engeland zich, krachtens *hun* beginsel, de gymnasiale opleiding minder aangetrokken, en hebben ook de *Free Church* en andere Gereformeerde vrije kerken ten deze hun voetspoor gedrukt. Maar toch valt niet te ontkennen, dat het Gereformeerde beginsel *andere* eischen stelt, waaraan alleen op de wijze door Dr. Bavinck aangegeven, kan worden voldaan.

Ook wat deze aangelegengeid betreft zou vereeniging van alle Gereformeerden in den lande zoo zeer gewenscht zijn.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De kerkeraad der Ned. Geref. kerk van Lopik en Kabauw heeft het voorrecht, aan de zusterkerken te mogen berichten, dat, door de ontferminge Gods, ook de kerk te dier plaatse in den weg der reformatie is geleid geworden. Nadat herhaalde malen vruchteloos aan den kerkeraad der synodale organisatie was verzocht, het werk der reformatie ter hand te nemen, kwamen de tot dat einde opgeroepen broeders op den 9den September samen, om, krachtens het ambt der geloovigen, over te gaan tot de verkiezing van nieuwe, naar den Woorde Gods wettige ambtsdragers. Op den 7den October worden de gekozenen door Ds. G. Ringnalda, van Utrecht, daartoe door de classis aangewezen, in hunne ambten bevestigd, en werd daarna vergadering van den kerkeraad gehouden. In deze samenkomst nam hij, in de mogendheid des Heeren, het besluit, om, voor de kerk van Lopik c. a., met de synodale organisatie van 1816 te breken, en weder kracht en geldigheid te verleenen aan de wettige kerkenorde van 1618/19.

Mededeeling hiervan doende, wenscht de kerkeraad met de zusterkerken door den band der belijdenis vereenigd, gemeenschap te oefenen, tot onderlinge opbouwing; in den weg des gebeds; in den strijd tot verdere reformatie der kerken naar den Woorde Gods.

De Koning zijner kerke, die mildelijk geeft en niet verwijt, verzoene alle schuld; versterke wat zwak is, en stiere alles is de rechte sporen, tot heil der vrijgemaakte kerken en tot eere zijns Naams!

De kerkeraad van Lopik c. a.:
G. RINGNALDA, *h. t. consulent.*
ANTH. DEN HARTOG, *ouderling.*
T. SPELT, »
J. HOOGENDOORN, *diaken.*
C. BENSCHOP, »

Adres van den kerkeraad:
ANTH. DEN HARTOG.

Verslag van de vergadering der Ned. Geref. kerken in de classis Dockum, gehouden Donderdag 25 Sept. 1890 te Dockum.

1. Ds. C. W. E. Ploos van Amstel opent als praeses de vergadering met het laten zingen van Ps. 105: 3, het lezen van Hand. 20:18—36 en gebed.

2. Ds. W. Maan en ouderling W. W. Holwerda onderzoeken de geloofsbrieven. Uit 20 kerken zijn 33 afgevaardigden met keurstemmen tegenwoordig en 3 diakenen als gasten.

Omtrent drie geloofsbrieven moet op eene onnauwkeurigheid worden gewezen.

3. Als assessor wordt aangewezen Ds. J. J. A. Ploos van Amstel en als scriba Ds. E. Zwiers.

4. De acta der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

5. Het voorstel om het aantal vacatuurbeurten te wijzigen, met het oog op het verminderd getal bedienaren des Woords en de vele vacante kerken, wordt na levendige bespreking aangenomen.

Ten einde, zoo mogelijk, eene *juiste* wijziging te treffen, wordt de behartiging dezer zaak opgedragen aan eene commissie van 2 predikanten en 3 ouderlingen, t. w. Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, Ds. P. D. de Groot; de broeders J. J. Wolbeek van Holwerd, H. J. Boorsma van Dockum en J. L. Steringa van Kollum.

6. Ds. J. J. A. Ploos van Amstel brengt verslag uit over het verhandelde in de voorloopige Synode te Leeuwarden.

Vóór de pauze wordt door Ds. De Groot voorgegaan in den gebede; na de pauze door Ds. Woudstra,

7. Ds. J. J. A. Ploos van Amstel brengt verslag uit van de gehouden kerkvisitatie. Enkele tuchtzaken en vragen over grensregeling, door sommige gemeenten gedaan, geven aanleiding tot nadere bespreking.

De eerste behandeling dezer zaken wordt overgelaten aan het beleid van de kerkeraden dier gemeenten, die in de verschillende zaken betrokken zijn.

8. Als deputaten met den last om de minvermogende kerken te ondersteunen, worden benoemd Ds. J. J. A. Ploos van Amstel en Ds. P. D. de Groot.

9. Omtrent de vraag naar de beste wijze van Evangelieverkondiging op de Surhuisterveenster heide, oordeelt de classis deze zaak voorloopig te moeten opdragen aan de kerk van Augustinusga met Surhuizum en die van Drogeham.

10. Bij het onderzoek naar Art. 41 D. K. geeft de classis advies omtrent enkele vragen:

a. aan de broeders van Akkerwoude, dat het oprichten der Chr. school zoo mogelijk onder biddende samenwerking met de Chr. Geref, in vertrouwen aan hunne zorg wordt overgelaten;

b. aan de kerk van Akkerwoude omtrent een geval van doopsbediening;

c. aan de kerk van Metslawier in betrekking tot de bediening van den Heiligen doop en het handhaven der tucht;

d. aan de kerk van O. Nijkerk, dat de classis er geen bezwaar in ziet om een diaken op het dubbeltal voor ouderling te plaatsen, zoo men hierin maar nimmer eenige promotie zie; noch ook om in een bijzonder geval aldaar af te gaan van de historische grens der gemeente.

11. Wat de regeling der consulentschappen betreft, wordt alleen opgemerkt, dat reeds vroeger de zorg voor de gemeente van Ee, wanneer daar drang tot reformatie kwam, aan de kerk van Engwierum met haren consulent was opgedragen.

12. Op de vraag van de kerk van Holwerd: »kunnen twee broeders naar het vleesch, ouderling zijn?" wordt geantwoord, dat wanneer het moetelijk anders kan, er geen bezwaar in steekt.

13. Aan Ds. H. H. Woudstra en broeder G. F. Wamelink, van Dokkum, wordt opgedragen om met den actuarius van de classis Leeuwarden het archief te onderzoeken, opdat de classis Leeuwarden weder bezit krijge van de stukken die geheel — en afschrift van die, welke gedeeltelijk op deze classis doelden tijdens de vroegere combinatie.

De e. k. gewone vergadering zal D. V. Donderdag 18 Dec. a. s. des morgens 10 uur te Dockum worden gehouden en door de kerk van Oudwoude en Westergeest worden samengeroepen.

Ds. J. J. A. Ploos van Amstel sloot de vergadering met dankzegging.

Ds. E. ZWIERS,
h. t. scriba.

Anjum, 1 Oct. 1890.

Het adres der classis is dat van den scriba van den kerkeraad der kerk te Dokcum, h. t. G. F. Wamelink,

---

Zending.

Uit oude dagen.

I.

»De waarheid klinkt soms niet waarschijnlijk" zegt de dichter, en aan deze zeer juiste uitspraak wordt men in de geschiedenis der Zending elk oogenblik herinnerd.

Er zijn er b. v. nog altijd velen, die meenen, dat van eigenlijken Zendingsarbeid vóór het begin dezer eeuw nagenoeg geen sprake kan zijn, en dat vooral de oude Gereformeerde kerken in de Nederlanden zich met de zending hoegenaamd niet inlieten; dat eigenlijk de vaderen zich om de heidenwereld, die nog wel onder hun bereik allereerst lag, weinig of niet bekommerden.

Nu geven we toe, dat op groote schaal de Zending eerst in onze eeuw is begonnen, waartoe dan ook de groote ontdekkingen en de nieuwe middelen van gemeenschap de mogelijkheid verstrekten. Men denke slechts aan Afrika. Ook is 't waar, dat de vorige eeuw, althans wat Nederland betreft, een ver van aanlokkelijk beeld vertoont, wat Zending en Zendingsijver betreft. Leerzaam is het b. v. als men leest wat een man als Martinet, een echt achttiende-eeuwer, dienaangaande zegt in zijn »Historie der wereld." Heel de 18e eeuw is trouwens in onze geschiedenis niet om op te roemen, en met het verval der kerk en de opkomst van het geloof in „God, deugd en onsterfelijkheid" hield de stilstand en achteruitgang op 't gebied der Zending gelijken tred.

Doch in de dagen toen de kerk des Heeren in ons land anderen kerken ten voorbeeld was; den tijd waarin de mannen leefden bij wie al wat Gereformeerd heette, ook in den vreemde, ter school ging; de dagen van geloof, was er ook kracht en die kracht toonde zich ook in wat men deed voor de Heidenwereld. Dat is zoo, al greep men soms naar verkeerde middelen. Ja, die zendingsgeest werd zelfs gevonden bij hen, die anders eer tegenover de kerk stonden dan met haar gingen, en zulks wijl de gezonde echt schriftuurlijke opvatting van het zendingsbevel des Heeren Christus degelijk werd gevat, en als algemeen aanvaard invloed oefende, ook op wie overigens in het streven der toenmalige kerk geen heil zagen. Men zou misschien 't meest naar waarheid kunnen zeggen, dat onze vaderen weinig deden, toen anderen evenveel of welbeschouwd nog veel minder, ja niets uit richtten.

In het welbekende Brighton, in Engeland, woont op het oogenblik de eerwaardige oudzendeling Edw. Storrow. Hij houdt zich, na veeljarigen arbeid in de heidenwereld, thans bezig met door zeer degelijke boeken en opstellen de zaak der Zending, die hem levenszaak blijft, te dienen, en onderscheidt zich als een man van bijzondere kennis en talent. Onlangs nu leverde hij een beschouwing over buitenlandsche Zending in de 17de en 18de eeuw. Aan dit zijn werk willen we een en ander ontleenen, o. a. wijl daarin ook op niet te versmaden wijze recht wordt gedaan aan de pogingen, door de kerken onzes lands van ouds aangewend tot kerstening der 'heidenwereld. Storrow toont aan, hoe de Nederlanders vaak de voortrekkers en pioniers waren op 't Zendingsveld. Bovendien echter heeft hij op meer dan een punt een verrassenden en scherpen blik.

Ook deze schrijver erkent, dat de Protestantsche Zendingsarbeid onder de heidenen in deze eeuw tot een kracht en ontwikkeling kwam, waarbij de eeuwen die voorafgingen tamelijk diep in de schaduw staan. Maar, zegt hij, daarvoor waren drie redenen: De zwakheid en geringheid der kerken in de eerste tijden na de hervorming en nog later; de strijd tegen het pausdom, en het Evangelisatiewerk in eigen gebied en kolonie, dat vaak alle krachten in beslag nam.

De volkeren, die met de Reformatie meegingen en de nieuwe leer aannamen, hadden evenzeer als de kerken die onder hen ontstonden in den beginne zware tijden door te maken. De geestelijke strijd verwekte dien met het zwaard en de kerken deelden in den ongunst der tijden. Deze opkomende of pas gevormde kerken te vergelijken, wat kracht en beteekenis naar buiten betreft, met de tegenwoordige Protestantsche, is niet mogelijk. We moeten nooit vergeten dat ontzaglijk veel, wat we op elk gebied in de niet-Roomsche Christenheid van het heden vinden, eerst in de laatste honderd vijftig jaar in 't leven trad. Dr. Storrow trekt te dezer opzichte tusschen het Protestantisme van toen en van thans de vergelijking tusschen een plantje in Maart bij de ontloken bloem in Juli.

Godsdienst en staatkunde, toen onafscheidelijk saamgeklonken, hadden meest denzelfden strijd. Onze kamp tegen Spanje was een strijd tegen Rome tevens. De pogingen der Jezuïeten golden zoowel de vrijgeworden kerk als den aan Spanje en Rome ontworstelden staat. Hoe Spaanschgezind en Roomsch hier in de regel saamgingen, hoe Philips en het pausdom een van zin waren tegen de »ketterij" en de »Geuzen", is te bekend om het te herinneren. Ieder weet dat het in Frankrijk niet anders was; hoe in Engeland telkens van Roomsche zijde alles werd beproefd om 't verlorene te herwinnen, ook in den staat, Eindelijk bewijst de godgeleerde literatuur dier dagen hoe de kerk, die in Rome de dwaling als 't ware belichaamd vond, zich daartegen uitsluitend keerde en weerde — men denke slechts aan onzen Catechismus. De Gereformeerde en andere Protestantsche kerken hadden destijds alle kracht noodig, om zich staande te houden tegen den »meedoogenloozen niets ontzienden en machtigen vijand", zooals Storrow zegt. Dies was het hun nagenoeg onmogelijk bij den verdedigingsoorlog nog den aanvallenden te voeren.

HOOGENBIRK.

Buitenland.

Duitschland. Voortgang der beweging tot het verlaten der landskerken. De Ritschliaansche school

De beweging, op touw gezet om de socialisten te dringen de landskerken, waaraan zij nog met uitwendige banden verbonden zijn, geheel vaarwel te zeggen, neemt grootere afmetingen aan, dan het aanvankelijk scheen. Of velen zullen te kennen geven, dat zij met hunne kerk breken is natuurlijk niet te zeggen, dat de geesten meer en meer openbaar worden, is duidelijk.

Tot onze vreugde toonen vele predikanten in deze dagen hunne roeping te begrijpen, door in de volksvergaderingen te verschijnen, om tegen de verleiding der socialistische woordvoerders te waarschuwen. Dit is zoowel te Berlijn als daarbuiten geschied, en overal is daardoor òf de vijandschap tegen de kerk meer losgebroken, òf heeft het verschijnen of het spreken van den leeraar der kerk die meer of minder onderdrukt. De socialistische woordvoerders beginnen met meer omzichtigheid te spreken, terwijl men de verdedigers der kerk laat uitspreken, zonder dat zij door tumult of rumoer gehinderd worden. Het door ons vermelde geval dat een socialistische vergadering uiteen moest gaan, omdat er een oordoovend geraas ontstond, toen een candidaat in de godgeleerdheid eenige woorden gesproken had, heeft zich niet meer herhaald. Het is anders de gewoonte der socialistische leiders niet om gematigd te spreken, maar zij schijnen te begrijpen, dat zij hunnen toehoorders niet meer de gewone kost kunnen voorzetten, omdat er mannen zijn die hun lastertaal zullen weten te wederleggen.

Het feit echter, dat predikanten der Evangelische kerk moeten optreden in vergaderingen van duizenden die op het punt staan, om met hun doop ook formeel te breken, gelijk zij het in het hart reeds hebben gedaan, teekent voorzeker den treurvollen toestand waarin de staatskerk van lieverlede gekomen is. Men zag hen, die naar de sociaaldemocratische volksmenners luisterden, sinds jaar en dag niet meer in het bedehuis; toch werden de kinderen over het algemeen nog »confirmirt" op 12—14jarigen leeftijd, en ontvingen deze op grond dat de ouders toch als Evangelisch bekend stonden, in de scholen Evangelisch godsdienstonderwijs. Zoo zijn de leugenachtige toestanden ontstaan, dat men namelijk tienduizenden leden der kerk in de boeken heeft staan, doch dat men nauwelijks eenige duizenden leden telt, die in waarheid, naar belijdenis en wandel, voor leden der gemeente des Heeren moge gehouden worden. Dit komt er van, wanneer de tucht uit barmhartigheid niet gehandhaafd wordt in de kerk des Heeren. Hoe jammerlijk het ook zij, dat geheele volksmassa's op het punt staan om openlijk te verklaren: »laat ons de banden des Heeren verscheuren", toch zal een meer ware toestand in het leven geroepen worden, als het daartoe gekomen is.

Het aantal studenten in de godgeleerdheid neemt aan de Duitsche Universiteiten toe. Dit is voorzeker een verblijdend verschijnsel, maar een veeg teeken moet men het noemen, dat de Ritschliaansche school altijd meer aanhangers tellen gaat. Tegen dien wassenden stroom